

# Interpersonální decentrace u pacientů se schizofrenií



Kristýna Hosáková, Martin Lečbych

Katedra psychologie, Univerzita Palackého v Olomouci

## Cíle

Schizofrenie s sebou nese problémy v oblasti sociální kognice. Touto problematikou se zabývá teorie interpersonální decentrace (ID). ID je definována jako schopnost koordinovat doplňující se role v sociálních situacích, rozlišovat jednotlivé charakteristiky a vztahy mezi nimi, je úzce spojena se schopností podívat se na sociální vztahy z více různých hledisek<sup>1</sup>. Může být měřena Tematickým apercepčním testem (TAT). Cílem výzkumu bylo zjištění míry ID u pacientů se schizofrenií, ověření vztahu míry ID a vybraných proměnných, popis specifických příběhů k tabulím TAT, a srovnání výsledků měření ID u osob se schizofrenií oproti známým zjištěním.

## Metoda

ID byla měřena TAT u 50 pacientů se schizofrenií (36 mužů, 14 žen) ve věku mezi 19 a 70 lety (modus i medián 33 let). Účastníci bylo požádáni, aby vytvořili krátký příběh pro 10 tabulí TAT (1, 2, 3BM, 4, 5, 6GF, 8BM, 10, 12M, 13MF). ID se skóruje na úrovních 1-9. Úroveň 1 je nejnižší možná a projevuje se jako popis dvou lidí, mezi kterými není žádný vztah (např. Rádi sportují.). Úroveň 9 je nejvyšší a v příběhu obsahuje jednu postavu, která internalizuje druhou postavu (např. Cítil, že udělal chybu, že jí to řekl.). Skóry ID byly dále hodnoceny třemi různými způsoby – nejvyšší skóre (best effort, BE) a průměr nejvyšších skóru z každého příběhu (mean of highest, MH) považují ID za schopnost. Celkový průměr všech skóru ze všech příběhů (overall mean, OM) oproti tomu pojímá ID jako poměrně stabilní osobnostní rys. Všechny tři způsoby skórování byly vypočítány jak při spontánní produkci účastníka, tak po doptávání se na části zadání, které spontánně nezmínil, abychom mohli odlišit případný vliv otázek examinátora.

## Výsledky

Celková úroveň ID byla u pacientů se schizofrenií velmi nízká (viz tab. 1). Téměř v polovině příběhů (49 %) se ID neprojevila vůbec a ve 39 % byla na úrovních 1-4, tedy bez internalizace jiného charakteru.

Tab. 1: Celkové průměrné skóry ID

	Průměrný skóre	Standardní odchylka	Rozptyl
BE1	3,66	2,31	5,34
MH1	2,20	1,08	1,17
OM1	2,06	0,90	0,81
BE2	3,92	2,34	5,48
MH2	2,19	0,88	0,77
OM2	1,99	0,67	0,45

BE (best effort): nejvyšší ze všech skóru ID, pojímá ID jako schopnost

MH (mean of highest): průměr nejvyšších skóru ze všech příběhů, pojímá ID jako schopnost

OM (overall mean): průměr všech skóru ze všech příběhů, pojímá ID jako osobnostní rys

BE1, MH1, OM1: skóry příběhů spontánně vytvořených účastníkem

BE2, MH2, OM2: skóry příběhů po doptávání se na části zadání, které nebyly účastníkem spontánně zmíněny

Nejvyšší průměrné skóry ID se objevovaly v příbězích k tabuli 6GF (mladá žena dívající se na muže s dýmku). Nejnižší průměrné skóry ID se objevovaly v příbězích k tabuli 1 (chlapec dívající se na housle). Průměrné skóry ID k jednotlivým tabulím TAT jsou popsány v tab. 2.

Tab. 2: Průměrné skóry ID pro jednotlivé tabule TAT

	1	2	3BM	4	5	6GF	8BM	10	12M	13MF
ID1	0,57	1,18	0,77	1,65	1,05	1,90	0,77	1,12	1,59	1,37
ID2	1,07	1,23	0,82	1,62	1,02	1,95	0,86	1,22	1,86	1,41

ID1: Průměrné skóry ID z příběhů, které účastníci vytvořili spontánně.

ID2: Průměrné ID skóry z příběhů, které účastníci rozšířili na základě doptávání se na části zadání, které nezmínili spontánně.

Nebyl prokázán statisticky signifikantní vztah mezi ID a pohlavím, přítomností partnerského vztahu, léty vzdělání ani závažností onemocnění. Nejvýznamnější byla souvislost mezi skóry ID a léty vzdělání, která je znázorněna v tab. 3.

Tab. 3: Korelace skóru ID a let vzdělání

		BE1	MH1	OM1	BE2	MH2	OM2
Léta vzdělání	r	,279	,233	,245	,283	,233	,248
	p	,055	,111	,092	,051	,110	,089

BE (best effort): nejvyšší ze všech skóru ID, pojímá ID jako schopnost

MH (mean of highest): průměr nejvyšších skóru ze všech příběhů, pojímá ID jako schopnost

OM (overall mean): průměr všech skóru ze všech příběhů, pojímá ID jako osobnostní rys

BE1, MH1, OM1: skóry příběhů spontánně vytvořených účastníkem

BE2, MH2, OM2: skóry příběhů po doptávání se na části zadání, které nebyly účastníkem spontánně zmíněny

Neprokázal se statisticky signifikantní rozdíl mezi skóry ID před a po doptávání. Otázky na části zadání k příběhům TAT, které nebyly spontánně zmíněny, tedy nenavysílají skóry ID.

Úroveň ID u pacientů se schizofrenií byla statisticky signifikantně nižší ( $p = 0,05$  pro BE,  $p = 0,01$  pro OM a  $p = 0,001$  pro MH) než u jiných zkoumaných skupin (vysokoškolští studenti, ambulantní klienti kliniky psychologie, lidé s alexithymií). Výsledky srovnání jsou zaznamenány v Tab. 4.

Tab. 4: Srovnání výsledků výzkumů ID

		Klienti kliniky psychologie 1	Studenti VŠ	Klienti kliniky psychologie 2	Lidé s alexithymií	Lidé bez alexithymie
N		48	1166	61	20	22
BE	průměr	8,75	7,80	6,70		
	p	0,02	0,02	0,03		
MH	průměr	5,30	5,40	4,60		
	p	0,001	0,001	0,001		
OM	průměr	3,83	3,80	3,80	3,54	3,55
	p	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01

BE (best effort): nejvyšší ze všech skóru ID, pojímá ID jako schopnost

MH (mean of highest): průměr nejvyšších skóru ze všech příběhů, pojímá ID jako schopnost

OM (overall mean): průměr všech skóru ze všech příběhů, pojímá ID jako osobnostní rys

Příběhy k tabulím TAT byly u pacientů se schizofrenií velmi krátké – více než polovina příběhů byla kratší, než 3 věty. 61 % příběhů bylo spíše popisných, bez převládajícího pozitivního či negativního ladění a 25 % vyznívalo spíše negativně.

## Závěry

ID je u pacientů se schizofrenií ve srovnání se známými výsledky velmi nízká. Zdá se, že jde o trvalý osobnostní rys či prodrom onemocnění.

## Literatura

1. Leeper, M., Dobbs, L., & Jenkins, S. R. (2008). Melvin Feffer's Interpersonal Decentering. In S. R. Jenkins (Ed.), *A handbook of clinical scoring systems for thematic apperceptive techniques* (pp. 149-156). New York: Lawrence Erlbaum Associates.

Mgr. Kristýna Hosáková  
Katedra psychologie FF UP  
Vodární 6  
779 00 Olomouc  
kristyna.hosakova@upol.cz  
(+420) 585 633 531

PhDr. Martin Lečbych, Ph.D.  
Katedra psychologie FF UP  
Vodární 6  
779 00 Olomouc  
martin@lechbych.cz  
(+420) 585 633 593

Tato studie vznikla díky účelové podpoře na specifický vysokoškolský výzkum udělené roku 2013 Univerzitě Palackého v Olomouci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.